Name : ....

Roll No. : ....

कुल प्रश्नों की संख्या : **18**] [कुल मुद्रित पृष्ठों की संख्या : **7**

S-221090–A / S-221512–A

विषय : संस्कृत

समय : **3 घण्टे**] [पूर्णांक : **75**

S-5

निर्देश : (*i*) **सर्वे** प्रश्नाः समाधेयाः।

(*ii*) सुन्दरं सुस्पष्टञ्च उत्तरं लिखत।

प्रश्न–1 **(अ)** उचितं विकल्पं चित्वा लिखत— [1×5=5]

(*i*) भाषायाः आधारभूतं भवति—

(*क*) काव्यम्

(*ख*) नाटकम्

(*ग*) व्याकरणम्

(*घ*) महाकाव्यम्

(*ii*) वन्यफलानि संग्रहणार्थं गच्छति स्म—

(*क*) माला

(*ख*) बिलासा

(*ग*) ममता

(*घ*) ललिता

(*iii*) 'मह्यम्' इति पदे वचनम् अस्ति—

(*क*) द्विवचनम्

(*ख*) वचनरहितम्

(*ग*) बहुवचनम्

(*घ*) एकवचनम्

(*iv*) '<u>सञ्जयः</u> उवाच' रेखांकित पदे सन्धिः अस्ति—

(*क*) पर सवर्ण सन्धिः

(*ख*) अनुस्वार सन्धिः

(*ग*) अशत्व सन्धिः

(*घ*) रुत्व विसर्ग सन्धिः

(*v*) 'निश्चिनोति' इत्यत्र उपसर्गः वर्तते—

(*क*) निश्

(*ख*) निस्

(*ग*) निश्चि

(*घ*) नि

(ब) उचितं विकल्पं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत— [1×5=5]

(विहाय, कामये, चलतु, परिधाय, शिष्यः)

(*i*) तर्हि भवान् —— ।

(*ii*) न त्वहं —— राज्यम् ।

(*iii*) नववस्त्राणि —— पूजनं करिष्यामि ।

(*iv*) सः बसयानं —— पदातिरेव गतवान् ।

(*v*) पादं —— स्वमेधया ।

(स) सुमेलनं कुरुत— [1×5=5]

(क)		**(ख)**
(*i*) औद्योगिक:	–	प्रदेशे
(*ii*) अग्नये	–	सप्तमी विभक्ति
(*iii*) विजने	–	वद
(*iv*) सर्वदा सत्यं	–	ठक्
(*v*) 'कुशल:, निपुण: प्रवीण:' योगे	–	स्वाहा

प्रश्न–2 निम्नरेखाङ्कित पदयो: सन्धिविच्छेदं कृत्वा नाम्नी लिखत— [1×2=2]

(*क*) स: चिदानन्देन सह वार्तां करोति।

(*ख*) बालिका मधुरगीतम् गायति।

प्रश्न–3 अध: प्रदत्ते संख्ये संस्कृतभाषया लिखत— [1×2=2]

(*क*) 147

(*ख*) 123

प्रश्न–4 निम्नरेखाङ्कित पदयो: प्रकृति–प्रत्ययंच योजयित्वा लिखत— [1×2=2]

(*क*) तस्य महत् + त्व को न जानाति।

(*ख*) मम मातु: नाम श्रीमत् + ङीप् लता अस्ति।

प्रश्न–5 अधोलिखित पदयो: उपसर्गं चित्वा लिखत— [1×2=2]

(*क*) अनुधावामि

(*ख*) परिहरति

प्रश्न-6 वाच्यमवबुध्य नाम लिखत— [1×3=3]

(*क*) रमया भोजनं पच्यते।

(*ख*) सर्पा: पवनं पिबन्ति।

(*ग*) कन्याभि: हस्यते।

प्रश्न-7 समास-विग्रहं कृत्वा नामानि लिखत— [1×3=3]

(*क*) बालका:

(*ख*) चन्द्रमुखी

(*ग*) पञ्चपात्रम्

प्रश्न-8 निर्देशानुसारं लकार परिवर्तनं कृत्वा लिखत— [1×3=3]

(*क*) लता लेखं लिखति (लङ्लकारे)

(*ख*) वयं न क्रुध्याम (लृट्लकारे)

(*ग*) ते नृत्यन्तु (लट्लकारे)

प्रश्न-9 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानांम् उत्तराणि लिखत— [3]

नास्ति विद्यासमं चक्षु: नास्ति सत्यसमं तप:।
नास्ति रागसमं दु:खं नास्ति त्यागसमं सुखम्॥

प्रश्ना:

(*क*) 'नास्ति सत्यसमं तप:' वाक्यस्य हिन्दी भाषया अर्थं लिखत।

(*ख*) 'अस्ति' इति पदस्य श्लोके विलोमपदं लिखितम्।

(*ग*) 'चक्षु:' इति पदस्य पर्यायपदं लिखत।

प्रश्न-10 अधोलिखित श्लोकस्य हिन्दीभाषया अर्थं लिखत— [3]

तप: स्वधर्म वर्तित्वं मनसो दमनं दम:।

क्षमा द्वन्द्व सहिष्णुत्वं ह्रीरकार्य निवर्तनम्॥

प्रश्न-11 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत— [3]

स्वामी विवेकानन्द: रायपुरे द्विवर्षपर्यन्तं समयं व्यतीतवान्। येन इदं नगरं परिपूतमभवत्। स्वामी विवेकानन्दस्य जन्मशताब्दी वर्षे भव्यं स्मारकं निर्मातुं स: आत्मानन्द: प्राणपणेनायतत्। अयम् आश्रम: आध्यात्मिकदर्शनस्य केन्द्रमस्ति।

प्रश्ना:

(*क*) क: प्राणापणेनायतत्? (एक वाक्येन उत्तरत)

(*ख*) केन इदं नगरं परिपूतमभवत्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत)

(*ग*) 'अयं आश्रम: आध्यात्मिकदर्शनस्य केन्द्रमस्ति' इति वाक्ये क्रियापदमस्ति?

प्रश्न-12 अधोलिखितं गद्यांशं हिन्दीभाषया अनुवादं कुरुत— [3]

बिलासा स्वप्रयत्नेन ग्रामस्य विकास: कृतवती। तस्या: वर्धमानं प्रभावं दृष्ट्वा प्रतिवेशिन: राज्यानि तस्या: क्षेत्रे आक्रमणं कृतवन्त:। तै: सह बिलासा साहसेन युद्धम् अकरोत्। सा राज्यरक्षा कुर्वती वीरगतिं प्राप्तवती। राजा कल्याणसाय: मत्स्याखेटकानां निवासस्थलं बिलासाया: सम्मानार्थं बिलासपुरम् इति नाम्ना प्रथितम्।

प्रश्न-13 अधोलिखितेषु चतुर्णां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत— [1×4=4]

(*क*) पुत्रं द्रष्टुं क: प्रस्थित:?

(*ख*) मङ्गलयानस्य मार्ग: कतिधा परिवर्तित:?

(*ग*) कस्मात् पादम् आदत्ते?

(*घ*) केषां शोधका: वृक्षा:?

(*ङ*) अस्माकं कर्तव्यं किम्?

प्रश्न-14 अधोलिखितेषु चतुर्णां प्रश्नानामुत्तराणि हिन्दीभाषया लिखत— [1×4=4]

(*क*) मत्स्यपालनक्षेत्रे क: पुरस्कार: दीयते?

(*ख*) लाभानामुत्तमं किम्?

(*ग*) वृक्षा: प्राणिनां कथम् उपकुर्वन्ति?

(घ) कः न्यायाधीशः आसीत् ?

(ङ) दीपमालिकापर्वणि कस्य शब्दः श्रुयते ?

प्रश्न–15 स्वपाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्तीः लिखत याः अस्मिन् प्रश्नपत्रे नागताः। [1×4=4]

प्रश्न–16 स्वपाठ्यपुस्तकात् कौचित् द्वौ श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्नपत्रे नागतौ। [2½×2=5]

प्रश्न–17 (*अ*) भवत्या नाम मनोरमा अस्ति। भवती स्वमातुलस्य परिणयोत्सवे ग्रामं गन्तुमिच्छति। अतः अवकाशाय प्राचार्यं प्रति संस्कृतभाषया प्रार्थनापत्रं लिखतु। [1+2+1=4]

अथवा

भवान् बस्तरनगरे स्थितः मयङ्कः। भवतः मित्रं नरेशः मनहरे बालोद नगरे वसति। तं परीक्षायां सफलतायै वर्धापनं-पत्रं कोष्ठक प्रदत्त पदानां सहायतया लिखत—
(प्रसन्नता, प्राप्स्यसि, नमस्ते, वर्धापनं, अत्रकुशलं, बालोदतः, सफलतां, अपश्यम्)

स्थानम् (*i*) --------

प्रिय मित्र नरेशः मनहरे

दिनाङ्कः 07-11-2021

सप्रेम (*ii*) --------

(*iii*) -------- तत्रास्तु। अद्यैव तव परिणामः आगतः। तव (*iv*) -------- ज्ञात्वा मम मनसि महती (*v*) -------- जाता यदा अहं तव नाम योग्यता सूचौ (*vi*) --------। त्वया सप्तशतम् अङ्काः प्राप्ताः। त्वं निश्चितरूपेण (*vii*) --------। त्वया परिवारस्य विद्यालयस्य च नाम उज्ज्वलीकृतम्।

अस्याम् उज्ज्वल सफलतायाम् अहं तुभ्यं हार्दिकं (*viii*) -------- यच्छामि। उज्ज्वल भविष्याय च कामये। मातृपितृचरणेषु प्रणामः।

तव अभिन्नहृदयं मित्रम्

मयङ्कः

(*ब*) अधोलिखितम् अपठितांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण संस्कृतभाषया उत्तरत—

मातृभूमिः बहुविधैः द्रव्यैः अस्मान् उपकरोति। तस्यै अस्माकमपि कर्तव्यं यत् वयं कायेन, मनसा, वाचा, धनेन च स्वमातृभूमेः उन्नतिं कुर्याम। देशाय अस्माकं देशवासिनां हृदयेषु प्रेम भवेत्। मातृभूमिं प्रति सम्मानं भवेत् अतएव कथितम्—"जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी।"

प्रश्नाः [1×2=2]

(क) एकपदेन उत्तरत—

(*i*) का अस्मान् उपकरोति ?

(*ii*) मातृभूमिं प्रति किं भवेत् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत—

(*i*) मातृभूम्यै अस्माकं किं कर्तव्यम् अस्ति ? [2]

अथवा

गद्यांशस्य सारांशं संस्कृतभाषया लिखत।

प्रश्न–18 द्वादशवाक्येषु संस्कृतभाषया निबन्धलेखनं कुरुत (कोऽपि ***एकः***)— [½×12=6]

(*i*) सुभाषचन्द्रः

(*ii*) पर्यावरणम्

(*iii*) महाकविः कालिदासः

(*iv*) सदाचारः

———